

IRAK'TA MEVCUT SİYASİ DURUM VE ÖNEMLİ SİYASİ GELİŞMELER

CURRENT SITUATION AND IMPORTANT POLITICAL DEVELOPMENTS IN IRAQ

الوضع السياسي الحالي
والتطورات السياسية المهمة في العراق

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

IRAK'TA MEVCUT SİYASİ DURUM VE ÖNEMLİ SİYASİ GELİŞMELER

CURRENT SITUATION AND IMPORTANT POLITICAL DEVELOPMENTS IN IRAQ

الوضع السياسي الحالي والتطورات السياسية المهمة في العراق

Rapor No: 35

Mart 2011

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2011

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuŐtur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalıŐmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaŐtırmıŐtır.

Ortadoğu’ya BakıŐ

Ortadoğu’nun iç içe geçmiŐ birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleŐtirilmiŐ bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barıŐçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaŐama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barıŐın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaŐmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. CepheleŐen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaŐtırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaŐtırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algalımasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözümler önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araŐtırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalıŐmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaŐtırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, iŐadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaŐtırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

İçindekiler

Takdim.....	3
Özet.....	5
Giriş	6
1. Irak'ta Temel Siyasi Dinamikler	6
1.1. Aşiretçilik.....	6
1.2. Etnik ve Mezhepsel Siyasetçilik.....	6
2. Irak'ta Önde Gelen Siyasi Aktörler.....	7
2.1. Sünni Araplar	7
2.2. Şii Araplar	9
2.3. Iraklı Kürt Gruplar.....	11
3. Irak Hükümetindeki Dengeler.....	14
4. Irak'ta Öne Çıkan Sorunlar	15
4.1. Güvenlik.....	15
4.2. Kerkük Sorunu.....	17
4.3. Ortadoğu'daki Gelişmelerin Irak'a Yansıması	17
Sonuç ve Genel Değerlendirme.....	18

TAKDİM

ORSAM kurulduğu tarihten bu yana Irak meselesine önem vermiştir. Son 2 yılda Irak'ta yaşanan gelişmeler neredeyse adım adım takip edilmiş, 10'dan fazla saha çalışması yapılarak ülkedeki siyasal, toplumsal ve kültürel meseleler Türkiye'de konuyla ilgilenen kişilere aktarılmaya çalışmıştır. Bu çalışma çok sayıda çalışmanın sonucu olarak ortaya çıkan bilgilerin bir süzgeçten geçirilerek ortaya çıkarılmış bir özet halidir.

Raporda Irak'ın 2003 yılından beri önemli siyasal ve toplumsal bir değişim incelenmekte ve özetlenmektedir. Ülkede geleneksel yapı ile işgal sonrası dinamikler bir arada ele alınmış Irak siyasetinin yeni dinamikleri özetlenmeye çalışılmıştır. Böylece gerek Saddam Hüseyin döneminden kalan dinamikler incelenirken gerekse 7 Mart 2010'da yapılan seçimlerin yaratmış olduğu yeni durum ele alınmıştır. Bunun sonucu olarak, karşımıza olaylara derinlemesine girmemekle birlikte ülkeye ilişkin genel bir bilgi sahibi olmak isteyen kişilerin bir çırpıda okuyabileceği, hem somut verileri hem de genel dinamikleri içeren bir çalışma çıkmıştır. Zaten bu raporun yayınlanma nedeni Irak'taki dinamiklerin en yalın haliyle anlaşılabilirliğidir. Raporda Irak'taki dinamiklerin yanı sıra ülkedeki temel aktörlere değinilmiş ve bunların genel özellikleri ele alınmıştır. Ayrıca Ortadoğu'da devrimlerin ya da darbelerin yaşandığı ve siyasal iktidarların üst üste çalkantı geçirdiği son aylarda Irak'ın bu olaylardan nasıl etkilendiği de konu edilmiştir. Bu rapor Irak'taki durumunun anlaşılabilirliği ve bölgesel gelişmelerin Irak'a olası yansımalarının değerlendirilebilmesi için bir rehber olmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle mümkün olduğunca yalın bir dille ve genel çizgiler özetlenerek hazırlanmıştır.

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı
 Ahi Evran Üniversitesi U.I.B. Başkanı

IRAK'TA MEVCUT SİYASİ DURUM VE ÖNEMLİ SİYASİ GELİŞMELER

Özet

- Modern Irak devleti kuruluşundan itibaren güçlü aşiret konfederasyonları tarafından yönetilmiştir. Irak'ın işgalinden sonra eski rejime bağlı aşiretlerin bir kısmı direnişe katılmış, bir kısmı ise farklı siyasi çevreler üzerinden kendisine siyasi yelpazede yer bulmuştur. Bugün Irak parlamentosunda ve vilayet meclislerinde çok sayıda aşiret reisi ya da önde geleninin görev yaptığı gözlenmektedir.

- Savaştan sonra Irak iç politikasında ön plana çıkan temel gerçeklik, ülkenin etnik ve mezhepsel çizgilerle birbirinden ayrılmaya başladığı ve ülkedeki siyasal oluşumların da bunun önünü açtığıdır.

- Eski rejimin hakim gücü olarak görülen Sünni Araplar savaş ertesinde Irak siyasal yaşamından dışlanmaya başlamıştır. Ancak, direnişe askeri anlamda çözüm bulunamamasının sonucunda, Sünni Arapların sisteme döndürülmesi süreci hayata geçirilmiştir. 2010 yılındaki genel seçimde ise Sünni Araplar yanlarına bazı milliyetçi Şii Arapları da alarak El İrakîye adlı bir koalisyon oluşturmuş ve bu koalisyon seçimden birincilikle çıkmıştır. Koalisyonun başbakan adayı Eyad Allavi yapılan pazarlıklar ve İran'ın karşı çıkması sonucunda hükümeti kurmakla görevlendirilmemiştir.

- ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmesinden sonra Şiiler Irak'ı yönetmek için tarihî bir fırsat yakalamışlardır. Şiiler, yeni Irak yönetiminde yer alma ve Irak'ta "başat olma" hedefini benimsemiştir. Ancak, Iraklı Şiiler siyasal tutum ve görüş açısından bir bütünlük içerisinde değildir.

- Iraklı Kürtlerin işgal sonrasında altı ayaklı bir strateji izlemektedirler. Bunlar; işgal sayesinde elde ettikleri ABD desteğini yitirmemek, 1991'den beri Kuzey Irak'ta elde ettikleri kazanımlarını korumak, bölge ülkelerini Irak'ın iç işlerinin dışında tutmak, birleşik bir liderlik yaratmak ve kendi bölgelerinde tam kontrolü sağlamak, diğer grupların zaaflarından yararlanarak Irak içinde çeşitli ad hoc ittifaklar kurmak, bölgedeki diğer Kürtlerle yakın ilişkiler geliştirmeye çalışmak ve onlar üzerinde etkili olmaktır.

- 2010 yılında yapılan seçimin sonucunda hiçbir parti tek başına iktidar olabilecek kadar çok milletvekili çıkartamamıştır. ABD ve İran'ın baskıları diğer yandan partiler arasındaki güç dengesi nedeniyle ulusal birlik hükümeti kurulması kararlaştırılmıştır. Özellikle son dönemde Ortadoğu ülkelerini sarsan ayaklanmaların Irak'a yansısıyla hükümetin sorgulanması sonucunda yeni koalisyon arayışlarına girebilir. Bu nedenle mevcut Irak hükümeti istikrarlı gibi görünse de istikrarsızlığa açıktır.

- Günümüz Irak siyasetinde öne çıkan sorunlar; güvenlik, Kerkük sorunu ve Ortadoğu'daki gelişmelerin Irak'a yansması şeklinde sıralanabilir.

Giriş

Irak 2003 yılından beri önemli siyasal ve toplumsal bir değişim geçirmektedir. Bir yanda ülkenin kuruluşundan beri taşınmış olduğu geleneksel yapı diğer yanda ise işgal sonrası dinamiklerin yaratmış olduğu yeni olgular Irak siyasetini belirlemeye başlamıştır. Bu iki faktörün çatışması çoğu zaman karmaşık denklemlerin doğmasına neden olmaktadır. Ülkede 7 Mart 2010'da yapılan seçimlerden sonra uzun bir süre hükümetin kurulamamasının da gösterdiği gibi iç ve dış dinamikler ülke siyasetini bazen kördüğümüne çevirmektedir. İşte bu nedenle ORSAM bu dinamiklerin en yalın haliyle anlaşılabilmesi için bir rapor yayınlamıştır. Ortadoğu'da devrimlerin ya da darbelerin yaşandığı ve siyasal iktidarların üst üste çalkantı geçirdiği son aylarda bu rapor Irak'taki durumunun anlaşılabilmesi ve bölgesel gelişmelerin Irak'a olası yansımalarının değerlendirilebilmesi için bir rehber olmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle mümkün olduğunca yalın bir dille ve genel çizgiler özetlenerek hazırlanmıştır.

Raporda ülkede siyasetin genel dinamiklerinin belirlendiği genel dinamiklerin yanı sıra temel aktörler, hükümet içi dengeler ve siyasal alanda öne çıkan sorunlar ele alınmıştır.

1. Irak'ta Temel Siyasal Dinamikler

Irak'taki siyasal gelişmeleri etkileyen temel dinamikler aşiretçilik, etnik ve mezhepsel siyasetçilik, milliyetçilik, Irak'ın geleceğine ilişkin vizyon farklılıkları ve dış güçlerin ülke siyasetindeki yeridir.

1.1. Aşiretçilik

Modern Irak devleti kuruluşundan itibaren güçlü aşiret konfederasyonları tarafından yönetilmiştir. Krallık rejiminde kralın hangi aileden geleceğini belirleyen bu yönetim biçimi, devrimle de devam etmiştir. 1958 yılında gerçekleştirilen darbeden sonra cumhuriyetçi yönetim aşiretlerin varlığını ve gücünü siya-

sal, ekonomik hatta askeri araçlarla kırmayı istemiş, ancak bu çabaları sonuçsuz kalmıştır. İran-İrak ve Körfez Savaşları sonrası ise Saddam Hüseyin ülkenin kontrolünü sağlamak için aşiretlere önemli roller vermiş ve aşiretçiliği canlı tutmuştur.

Irak'ın işgalinden sonra eski rejime bağlı aşiretlerin bir kısmı direnişe katılmış, bir kısmı ise farklı siyasal çevreler üzerinden kendisine siyasal yelpazede yer bulmuştur. Aşiretçiliğin Irak siyasetindeki yeri 31 Ocak 2009'da gerçekleşen seçimlerde bir kez daha ortaya çıkmıştır. Kerbala, Anbar ve Musul başta olmak üzere bazı bölgelerde aşiretler çok önemli rol oynamışlardır. Önceki seçimlerde de rol oynayan aşiretçilik, bu seçimin yerel seçim olmasının da etkisiyle kendisini daha güçlü bir biçimde hissettirmiştir. Ancak, aşiretçiliğin yükselişini sadece seçimlerin yerel karakterine bağlamak doğru olmayacaktır. Nitekim 7 Mart 2010'da gerçekleşen genel seçimde de aşiretçiliğin etkisi görülmüştür. Ülkenin önde gelen siyasal partileri ve ittifakları büyük aşiretlerden destek alabilmek için aşiretlerin önde gelenlerini ya da onların destekledikleri kişileri aday göstermişlerdir. Bugün Irak parlamentosunda ve vilayet meclislerinde çok sayıda aşiret reisi ya da önde geleni görev yapmaktadır.

1.2. Etnik ve Mezhepsel Siyasetçilik

Savaştan sonra Irak iç politikasında ön plana çıkan temel gerçeklik, ülkenin etnik ve mezhepsel çizgilerle birbirinden ayrılmaya başladığı ve ülkedeki siyasal oluşumların da bunun önünü açtığıdır. Özellikle 2003-2008 yılları arasında ortaya çıkan siyasal tablo, Kürt milliyetçisi gruplar ile Sünni ve Şii İslamcı grupların ülke siyasetinde asıl belirleyici olacağını göstermekteydi. 2005 yılında yapılan genel seçimler ülkenin Şii Arap, Sünni Arap ve Kürt bölgeleri arasında bölündüğünü göstermektedir. Ancak, etnik ve dini eğilimler üzerinden politika yapmak her grup için farklı anlamlara gelmektedir. Sünni Araplar, ülke bütünlüğünün savunuculuğunu yapmakta, federalizmi ve ademi merkezîyetçiliği reddetmektedir.

Kürtler ise özerkliklerini korumak ve etnik federal yapı aracılığıyla, zayıf bir merkezle ilişkiye girmek niyetindedir. Şiilerin durumu ise biraz daha farklıdır. Şiiler, başlangıçta, çoğunluk olmanın verdiği güçle ülkenin büyük bir kısmını yönetecekleri düşüncesine kapılmışlardır. Bunun için uzun süre merkezîyetçi bir yapıyı savunmuşlardır. Fakat zaman içinde merkezîyetçi yapının güçlü olmasını savunan Dava Partisi ve Sadrcılar gibi gruplarla güçlü bir federalizmi savunan Irak İslami Yüksek Konseyi gibi partiler arasında ayrışma başlamıştır. Özellikle devlet otoritesinin zayıf olduğu bu yıllar arasında Irak siyasi yelpazesi saflara ayrılmıştır. Bu saflar bir anlamda politik bir kırılma sahası yaratmıştır. Bu kırılmanın nedenlerin en önemlisi ise halkın ihtiyaçlarına yanıt verebilecek bir idari ve siyasi düzenin yerleştirilememiş olmasıdır. Yerel idarelerin büyük bir kısmı yolsuzluk batağına saplanmıştır. Ulusal düzeydeki politikacıların da büyük bir kısmı yetersizdir. Buna karşılık dini grup ve kurumlar, halkın eğitim, sağlık, gıda, barınma ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını sağlamada son derece etkin bir politika izlemişlerdir. Bu sayede, halkın büyük bir kesimi için sosyal hizmetlerin sağlanmasında bunlar, ilk yardım kapısı haline gelmiştir. Şii dini lider Mukkada el Sadr'ın, yükselişinin ardında yatan en önemli olgulardan birisi budur.

2006 yılından itibaren yaşanan gelişmeler Irak'ta siyasetin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Hala, ülkede temel siyaset yapma biçimi etnik ve dini kimlikler üzerinden oy toplamaya çalışmaktır. Bununla birlikte, 2009 yılı başında yapılan vilayet meclisi seçimleri milliyetçi, merkezîyetçi ve devletçi bir söylem kullanmayı tercih eden başbakan Maliki'nin Dava Partisi'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Sünni ve Şii Araplar arasında dini kimliklerin yerine milliyetçiliği ve Irak'ın bütünlüğünü savunanların sayısının artması ülkede milliyetçi eğilimin yükseldiğini göstermektedir. Ancak, özellikle ülkenin kuzeyindeki bölgesel yönetimin etnik kimlik üzerinden siyaset yapması olgusunda bir değişiklik yoktur. Ayrıca, milliyetçilik ve merkezîyetçilik Sünnilerin Şiilerden, Şiilerin de Sünnilerden

oy alması şeklinde olmamıştır. Tersine bu iki mezhepsel grup arasındaki ayrım devam etmektedir. Ancak Irak halkı kendi mezhepsel kimliğinden olanlar içinde merkezîyetçiliği ve milliyetçiliği savunanlara yönelmeye başlamıştır.

2010 yılındaki genel seçimde de ülkenin siyasa açıdan etnik ve mezhepsel çizgilerle bölünmüş olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Seçime giren büyük ittifaklar, kendilerini öyle adlandırmaları da halk tarafından Sünni, Şii, Kürt vs. olarak algılandığı için desteklenmişlerdir. Nitekim, seçim sonuçları ülkedeki genel demografik yapıya uyumlu olarak ortaya çıkmıştır. Kürtlerin yaşadığı bölgede Kürtler, Sünni Arapların yaşadığı bölgelerde Sünni Araplar, Şii Arapların yaşadığı yerlerde de Şii partiler seçimi kazanmıştır. Bu durum, insanların Iraklı olmaya değil de etnik ve mezhepsel kimliklerine göre oy verdiklerini göstermektedir.

2. Irak'ta Önde Gelen Siyasi Aktörler

Irak'ta iç siyasetin yapımında ön plana çıkan aktörler liderler ve gruplar bazında ele alınabilir. Bu gruplar arasındaki en genel sınıflandırma Sünni Araplar, Şii Araplar ve Kürtler biçiminde yapılabilir. Bu sınıflandırma kendi içinde bazı sorunlara sahip olmasına ve başta ABD olmak üzere yabancı devletler tarafından özendirilmesi nedeniyle Irak'ın siyasi istikrarına zarar vermesine rağmen maalesef en genel anlamıyla ülkenin temel dinamiklerini anlamak için kullanılmaktadır. Irak'a, lider ve parti bazında bakıldığında ise Irak İslami Yüksek Konseyi, Dava partisi, KDP, KYB, Irak Ulusal Uzlaşma Partisi, Irak İslam Partisi, Sadr Hareketi ve Fazilet Partisi ön plana çıkmaktadır.

2.1. Sünni Araplar

Saddam Hüseyin'in devrilmesiyle birlikte eski rejimin hakim gücü olarak görülen Sünni Arapların Irak siyasal yaşamından dışlanması süreci başlamıştır. Her ne kadar, dışarıda örgütlenen muhalefet içinde Saddam dönemin-

de Irak'tan kaçan bazı eski ordu mensubu veya Baasçı Sünni Araplar, ABD tarafından savaş sonrasında Irak'a getirilip desteklense de bu kişiler savaş sonrası Irak siyasal yaşamında son derece sınırlı bir etkiye sahip olmuştur. Baas Partisi'nin ve Irak ordusunun dağıtılmasının yanı sıra, birçok önemli Sünni aşiretinin lideri de siyasal süreçten dışlanmıştır. Sünni Arapların yeni Irak siyasal yaşamındaki yeri uzun süre onları yeterince temsil etmeyen kişi ve gruplarla sınırlı kalmıştır. Geçici Yönetim'in ve Başkanlık Konseyi'nin belirlenmesinde bazı Sünni Arapların isimleri ön plana çıkmış, hatta Irak'ın Geçici Devlet Başkanlığı'na bir Sünni Arap getirilmiştir. Ancak, bütün bu girişimler göstermelik olmaktan öteye geçmemiştir.

Ancak, 2004 yılı sonlarından itibaren özellikle direnişe askeri anlamda çözüm bulunamamasının sonucunda, sorunun siyasi olduğu ABD'deki çevrelerce kabul edilmeye başlamış ve Sünni Arapların gerçek temsilcilerinin sisteme dönmemesi halinde direnişin devam edeceği düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Bu nedenle, ABD tarafından, önce eski Baasçıları görevden uzaklaştırmayı ve bir daha da üst düzey görevlere getirmemeyi içeren "Baas'tan Arındırma Yasası"nın hafifletilmesi ve orduya eski Irak ordusunun subaylarının kabul edilmesi girişimleri başlatılmıştır.

2005 Ocak ayında yapılan seçimlerde Sünni Arapların seçimi boykot etmeleri sonucunda ABD'nin istemediği bir tablo ortaya çıkmaya başlamıştır. İşgal sonrası dönemde Şii Araplar ve Kürtlere dayanan ABD, hem Irak'taki iç dinamikler (direniş, istikrarın sağlanamaması parçalanmışlığın artması) hem de dış etkenler (Şii iktidarı ve İran ilişkisi, bölge ülkelerinde Kürt devleti konusunda artan hassasiyet) gibi nedenlerle bu gruplara aşırı derecede bağımlı olma fikrinden rahatsız olmaya başlamıştır. Özellikle Şii Araplar ile İran ilişkisi, ABD'yi Irak'ta dengeleyici bir faktör aramaya itmiştir. İran destekli Şii grupların Irak'ta büyük etkinlik kazanması ve olası bir parçalanma halinde geriye kalacak olan Şii Arap devleti-

nin İran etkisine girmesi olasılığı, öte yandan bugünkü Irak içinde dinci Şiiilerin gücünün artması, ABD'yi Irak'taki Şii gücünü törpülemeye yöneltmektedir. Bu nedenle, 2005 yaz aylarında ABD, Sünni Arapların sisteme dahil edilmesi için Irak içinde baskı uygulamaya başlamış, (örneğin G. Bush Anayasa tartışmaları sırasında 26 Ağustos 2005'de Irak İslami Devrim Yüksek Konseyi Başkanı Abdulaziz El Hekim'den Sünnilerin katılımının artırılmasını istemiştir), bölgedeki diğer Arap devletlerini devreye sokmuş (Ürdün ve Mısır gibi), ayrıca direnişçilerle görüşmeler veya anayasa komisyonunun Sünni Arapları da kapsamaması gibi eylemler ve söylemler kullanmıştır.

ABD'yi Sünni Arapları siyasal sürece dahil etmeye yönelten diğer bir olgu da direnişin çözülmesi çabasıdır. ABD, direnişle başa çıkmak için, El Kaideciler ile milliyetçiler veya aşiretler arasında ayrılık yaratmaya çalışmış; birçok Sünni Arap aşiretine silah ve para vererek yanına çekmeyi başarmıştır. Bu gruplardan oluşturduğu "Uyanış Konseyleri" sayesinde Sünni Arap bölgelerindeki direnişi büyük ölçüde sona erdirmiştir. Aslında, bu ABD'nin Irak'ta savaşın başından beri uyguladığı bir taktiğin uzantısı olarak görülebilir. ABD, direnişin başlamasından sonra, Şii-Sünni ayrımını körükleyerek ve Şiiilerin iktidara yürümesine izin vererek direnişin tüm ülkeye yayılmasının önüne geçmeye çalışmış ve bunda büyük ölçüde başarılı olmuştur. Şimdi de Sünni Arapları kendi içerisinde ayırmaya çalışarak ve bir kısmına siyasal alanda söz hakkı tanıyıp, ödüller sunarak diğerlerinden ayırmaya çalışmaktadır. Böylece, hem direnişçi grupları birbirinden ayırmayı, hem de fazla güçlenen Şiiilere karşı bir denge mekanizması yaratmayı hedeflemektedir.

2005 Ocak ayı seçimlerine katılmayan Sünni Araplar, seçim sonucunda ortaya çıkan hükümetin uygulamalarından etkilendikçe, dışarıda kalmanın zararlarını görmeye başlamış, bunun üzerine ilk somut adımları atmışlardır. Irak'ta 31 Ocak 2009 tarihinde yapılan vilayet meclisi seçimi Sünni Arapların yaşadığı böl-

gelerde ciddi iç çekişmelerin olduğunu göstermiştir. Eski direnişçi gruplar siyaset sahnesine dönmek isterken bunun için hükümetteki Şiilerle olduğu kadar diğer Sünni Araplarla da güç mücadelesine girmek zorunda kalmışlardır. Sünni Arapların da en az Şii Araplar kadar bölünmüş olduğu ve (Musul örneği bir kenara bırakılırsa) aldıkları oy oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. İslamcı partilerin eski güçlerini yitirdiği görülmektedir. Diyala ve Selahattin'de aşiretler, Baasçılar ve İslamcılar arasında kıyasıya bir yarış yaşanmıştır. Ancak, yine de 4 vilayetin ikisinde İslamcı partiler başarılı olmuşlardır. Mücadelelerin Anbar ayağında ise az farkla milliyetçiler kazanırken aşiretler hemen arkalarından gelmiştir.

2010 yılındaki genel seçimde ise Sünni Araplar yanlarına bazı milliyetçi Şii Arapları da alarak El İrakıye adlı bir koalisyon oluşturmuşlardır. Seçimleri en çok oy ve milletvekili kazanarak birinci tamamlayan El İrakıye Listesi, Sünni Arapların, eski Baasçılar ve milliyetçi Arapların yanı sıra Irak Türkmen Cephesi'nin de katıldığı geniş katılımlı bir listedir. Bu koalisyonda bulunan önemli partiler Ulusal Ulaştırma Hareketi (Eyad Allavi), Irak Milli Diyalog Cephesi (Salih El Mutlak), Iraklılar Listesi (Usame Nuceyfi), ITC, Yenileme Listesi (Tarık El Haşimi), Irak'ın Ulusal Geleceği (Rafi El Isavi), El Hal Hareketi (Cemal Kerbuli), El Mustakbel Hareketi (Zafer El Ani) gibi partilerin yanısıra Hasan El Alevi, Hüseyin El Şaalan, İskender Vutvut, Tefvik el Abadi, Şeyh Abdullah Humaid El Yaver ve Abdullah Yaver ve Irak Türkmen Cephesi'dir.

Seçimden birincilikle çıkan partinin başbakan adayı olan Eyad Allavi yapılan pazarlıklar ve İran'ın karşı çıkması sonucunda hükümeti kurmakla görevlendirilmemiştir. Ancak Irak'ta bir ulusal birlik hükümeti kurulması kararlaştırıldığından Allavi'ye başbakanlık kadar önemli ikinci bir görevin yaratılması gündeme gelmiştir. Bugüne kadar bu süreç tamamlanamamıştır. Bu nedenle hükümet krizdedir. Öte yandan, yukarıda sayılan

isimlerden bazıları yeni hükümette önemli görevler elde etmişlerdir. Bunlardan Salih El Mutlak Başbakan Yardımcısı, Usame Nuceyfi Parlamento Başkanı, Rafi El Isavi Maliye Bakanı olmuştur. Tarık El Haşimi'nin de Devlet Başkanı Yardımcısı olması beklenmektedir.

Hükümetin kurulmasından sonra bakanlık paylaşımı ve bakanların yerine milletvekili olarak belirlenen kişilerin gruplara dağılımı nedeniyle bu koalisyon içinde çatlaklar yaşanmıştır. Ayrıca, seçime bu koalisyonla giren Irak Türkmen Cephesi 6 milletvekili elde etmesine rağmen sadece bir devlet bakanlığı alabilmiştir. Oysa yukarıda sayılan isimlerden Isavi 8 ve Haşimi'de 8 milletvekilliğine sahiptir.

2.2. Şii Araplar

ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmesinden sonra Şiiler Irak'ı yönetmek için tarihi bir fırsat yakalamıştır. Şiiler, yeni Irak yönetiminde yer alma ve Irak'ta "başat olma" hedefini benimsemiştir. Ancak, Iraklı Şiiler siyasi tutum ve görüş açısından bir bütünlük içinde değildir. Şiiler arasında liberaller, sosyalistler ve İslamcılar bulunmaktadır. Mevcut siyasi tabloda ise İslamcı akım daha güçlü ve etkin bir konumdadır. Ancak İslamcı Şii partiler de kendi aralarında ideoloji, örgütlenme ve çıkar ilişkileri çerçevesinde parçalanmıştır. Din adamları Şiiler için çok önemli olmasına rağmen Irak'ta hakim olan Şii görüşün politikaya karışmaya sıcak bakmamasından dolayı Şii din adamları açık ve belirgin bir siyasi tutum belirlemediği. Dava Partisi en eski İslamcı Şii grup olmasına rağmen partinin Maliki'ye yakın kanadı eski politikalarından önemli ölçüde uzaklaşmıştır. İslami Yüksek Konsey ise Iraklı Şii örgütleri tek bir çatı altında toplamak amacıyla 1982 yılında İran'da kurulmuş bir örgüttür. Bu örgüt, İran modeli Velâyet-i Fakih temelli bir teokratik rejim kurma amacındadır. Fakat, ilk yerel seçimden ve genel seçimden büyük bir güçle çıkmasına rağmen Irak'ta bu fikrini hayata geçirebilecek bir taban bulamamaktadır. Son seçimlerde Dava'ya karşı büyük bir güç

kaybetmiştir. İYK ile Kürt gruplar arasındaki ilişki çok iyidir. Buna karşılık Sünni partilerle büyük sorunlar yaşamaktadırlar. Şiiler arasında çatışmaya eğilimli olanlar ise bazı radikal gruplar ve az sayıdaki din adamıdır. Radikal gruplar arasında en bilineni Muklada Sadr grubudur. Sadr'ın şeriat devleti isteyen ve çatışmacı tavrı iç çatışma ortamında Şiilerden destek bulmuştur. Ancak hala Dava partisi ve İYK'den sonra Şiiler arasında üçüncü parti konumundadır. Ancak Sadr hareketinin bu çatışmacı tavrı Şiiler arasındaki farklılıkları derinleştirmiştir.

31 Ocak'ta gerçekleşen seçimler Şii gruplar arasındaki güç mücadelesinin son durumunu göz önüne sermektedir. Önceki yerel ve genel seçimlerde birlik mesajı vermek ve öncelikle sistemde hâkim konuma gelmek için birlikte seçime giren Şii partiler, bu kez ayrı hareket etmiştir. En önemlileri Dava, İYK, Sadr'ın desteklediği bağımsızlar, Reformistler (Cafe-ri) ve Fazilet olmak üzere ayrı listelerle seçime giren Şiiler arasındaki güç mücadelesi iki ana eksende şekillenmiştir. Bu eksenlerden birincisi merkezîyetçilik-federalizm tartışması ikincisi ise milliyetçilik-İslamcılık tartışmasıdır. Seçim sürecinde Maliki merkezîyetçi ve milliyetçi bir çizgiyi savunmuştur. İYK ile seçim sürecinde giriştiği seçimlerde dini sembollerin kullanılmasının yasaklanması tartışmasında, bu açıkça görülmüştür. Seçimden başarısızlıkla çıkan İYK ise daha gevşek bir federalizme ve dinin rolüne vurgu yapmıştır. Aynı şekilde Basra merkezli 3 vilayetli federalizme vurgu yapan Fazilet Partisi de büyük bir başarısızlığa uğramıştır. Seçimin en başarılı partisi Başbakan Maliki'nin Dava Partisi olmuştur. Seçim yapılan 14 vilayetin 9'unda galip gelen Maliki, Sünni Arapların yaşadığı bölgelerde başarı gösterememesine rağmen bu bölgelerin bazılarında da seçime girmiştir. Maliki'nin başarısının arkasında yatan nedenler şöyle sıralanabilir:

Şii partiler 2010'da yapılan genel seçimlere iki ayrı büyük koalisyon olarak girmiştir. Bunlardan birincisi seçimden önce de başbakan

olan ve halen başbakanlık görevini yürüten Nuri El Maliki'nin liderliğini yaptığı Kanun Devleti Koalisyonu'dur. Bu koalisyon Nuri el Maliki'nin liderliğini yaptığı İslami Dava Partisi'nin çevresinde toplanan çok sayıda küçük parti ve yerel olarak önde gelen isimden oluşan bir listedir. Merkezîyetçi, milliyetçi ve diğer Şii İslamcı partilere oranla laik ve güçlü bir lider olarak resmedilen Maliki'nin temel vurgusu diğer önde gelen Şii partilerin büyük bir kısmı Şii ittifakı içinde yer almasına rağmen kendisinin bu mezhepçi akıma kapılmadığı olmuştur. Maliki'nin koalisyonunda Kürtler, Türkmenler ve Sünni Araplardan bazı oluşumlar da vardır. Fakat, bu liste de asıl olarak mezhepçi çizgiden çok uzak değildir. Seçimleri küçük bir oy farkıyla ikinci sırada tamamlayan Kanun Devleti Koalisyonu, seçimden sonra diğer Şii koalisyon ile ittifak yaparak hükümeti kurma görevini almaya başlamıştır. Uzun süreli uğraşların sonunda ise Aralık ayında hükümeti kurmayı başarmıştır. Hükümette başbakanlığın yanı sıra, başbakan yardımcılığı (Hüseyn Şehristani) Hükümet Sözcülüğü (Ali Debbağ), Yüksek Eğitim Bakanlığı (Ali Edip)'ni elde eden Dava Partisi, Petrol Bakanlığı'na da kendisine çok yakın bir bürokrati getirmiştir.

Seçime giren diğer Şii koalisyonun adı ise Irak Ulusal İttifakı'dır. 2005 yılında yapılan seçimlere birlik olarak giren Birleşik Şii İttifakı'nın halefi olan Irak Ulusal İttifakı, Irak İslami Yüksek Konseyi (İYK), Bedr Örgütü, Sadr-çılar, Fazilet Partisi ve Ulusal Reform Akımı gibi önde gelen Şii partilerin yanı sıra çok sayıda irili ufaklı politik grubu, partiyi ve önemli isimleri içermektedir. Bu ittifakın 2005 yılındaki büyük Şii ittifakından en önemli farkı Başbakan Nuri El Maliki'nin Dava Partisi ile ona yakın bazı grupları içermemesidir. Irak Ulusal İttifakı her ne kadar mezhepçi bir görünüm vermemek için yanına bazı Sünni Arapları almış olsa da bu ittifakı oluşturan temel siyasi nosyonun Irak Şiilerini bir araya getirerek ülkede Şiilerin hâkimiyette olduğu bir sistem yaratmak olduğu söylenebilir. Şii Arapların çoğunlukta olduğu listede Uyanış

Konseyi'nin parçası olmasına rağmen bundan kopan küçük bir grup Sünni Arap'ın yanı sıra Kürtler içinde azınlık olan Feyli'lerden bir parti (Feyli Kürtlerin Genel Ulusal Kongresi) ve Şii Türkmenlerin bazılarının destek verdiği iki parti de (Türkmeneli Partisi ve Türkmen Vefa Hareketi) bulunmaktadır. Hareketin içindeki partilerin dış ilişkilerine bakıldığında en yakın olunan ülkenin İran olduğu söylenebilir. Seçimde üçüncü sırayı alan Irak Ulusal İttifakı kendi içinde de farklı bir güç dengesine sahiptir. Tarihsel olarak Irak İslami Yüksek Konseyi en güçlü parti olmasına rağmen seçim sonuçları dikkate alındığında bugün bu koalisyon içindeki en güçlü partinin Sadr Hareketi olduğu söylenebilir. Çünkü, Sadr Hareketi tek başına bu koalisyonun sahip olduğu 70 milletvekilinin 40'ına sahip konuma yükselmiştir. Çeşitli açılardan Lübnan'daki Hizbullah'a benzetilebilecek olan Sadr Hareketi'nin lideri 30'lu yaşlarda genç bir din adamı olan Muk-tada Sadr'dır. İşgalden sonra ABD askerleri ve Irak ordusu ile çatışan Sadrcılar Irak'ta yaşanan iç savaşın en önemli parçalarından birisi olmuştur.

Seçimden sonra uzun süre Maliki'nin başkanlığına karşı olan Sadr Hareketi'nin İran'ın baskısıyla bu karşı çıkıştan vazgeçmesiyle Şii gruplar arasında işbirliği sağlanabilmiş ve Maliki hükümeti kurabilmiştir. Irak Ulusal İttifakı, yeni hükümette 8'i Sadrcılardan olmak üzere 12 bakanlık almıştır.

2.3. Iraklı Kürt Gruplar

Iraklı Kürt gruplar denilince akla ilk etapta KDP ve KYB gelmektedir. Birisi Behdinan (yani Duhok vilayeti ve çevresi) diğeri ise Soran (Erbil ve Süleymaniye ile çevresi) merkezli olan bu iki parti Kuzey Irak'taki siyasi yaşamın son 35 yılını domine etmiştir. Ancak son dönemdeki gelişmeler Kuzey Irak'taki Kürt Bölgesel Yönetimi'nin başkanlığını da yapan Mesut Barzani'nin liderliğini yürüttüğü KDP'nin Kuzey Irak'ta diğer partilere göre güçlendiğini göstermektedir. Bununla birlikte Irak Devlet Başkanlığı görevini de yürüten

Celal Talabani'nin liderliğini yaptığı KYB'nin hem parçalanması hem de parçalanma sonrası yaşadığı iç sorunları nedeniyle güç kaybettiği aşikardır. Bu iki parti dışında Kürtler arasındaki en önemli siyasi partiler Kürdistan İslami Birliği, Kürdistan İslami Cemaati ve Kürdistan İslami Hareketi gibi şeriatçı partiler ile sosyal demokrat eğilimleri olan Gorran Hareketi'dir.

Iraklı Kürtlerin işgal sonrası Irak'taki durumu ele alındığında şu olgularla karşılaşılacaktır. Irak'ın işgaliyle birlikte tarihi bir fırsat yakaladığını düşünen Iraklı Kürtlerin bu fırsatı kullanmak için altı ayaklı bir strateji izlemektedir. Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin birinci ayağını işgal sayesinde elde ettikleri ABD desteğini yitirmemek oluşturmaktadır. Bunun için Kürtler Irak'ta ABD'nin yardıma ihtiyaç duyduğu her konuda ABD'ye destek olmuştur. Iraklı askerlerin eğitiminde Kürtler önemli bir rol oynamıştır. Kürtlerin, ABD'den destek almaya çalışırken kullandığı en önemli araçlardan birisi Washington'da başlattıkları lobi faaliyetleri olmuştur. Sadece 2007 yılında Washington'da lobi faaliyetleri yürütmek için 3 milyon dolar harcayan Iraklı Kürtler, Bush'a yakın çevreler ve Cumhuriyetçi Parti üzerinde büyük etkisi bulunan Evanjelistler arasında taraftar toplamaya çalışmıştır.

Kürtlerin izlediği stratejinin ikinci ayağı 1991'den beri Kuzey Irak'ta elde ettikleri kazanımları korumak, yasalarla sağlamlaştırmak ve artırmak olmuştur. Iraklı Kürtlerin yukarıdaki stratejiyi uygulamak için kullandığı araçların başında siyasal sürecin içinde aktif rol oynamak gelmektedir. Kürtler, siyasal sürecin aktif rol oynayarak hem geçmişte elde ettikleri kazanımları sürdürme hem de kazanımlarını geri alacak yasaların çıkmasını engellemeye çalışmışlardır. Örneğin, 2004 yılının Ocak ayında Geçici Yönetici Konsey ile Kerkük'ün statüsü konusunda sorun yaşayan Kürtler, taleplerinin 1 Mart 2004'e kadar kabul edilmemesi durumunda geçici anayasayı imzalamama tehdidinde bulunmuşlardır. Bu tehditleri büyük ölçüde başarılı olmuştur.

Kürtler Kerkük'te istediklerini tam olarak alamazlar da, vilayet meclisinde kontrol sağlayacak ve şehirdeki demografik yapıyı değiştirecek bir düzenleme yapmayı başarmışlardır. Kürtlerin 1991'den beri elde ettikleri ve korumak istedikleri kazanımları Kuzey Irak'ta ayrı bir otorite ve peşmergelerin varlığıdır. Kürtler, 1991'den önce inşa etmeye başladıkları ancak olgunlaşmamış kurumlarını savaş sonrası düzene de aktarmayı başarmıştır. Bugün Kuzey Irak'ta ayrı bir parlamento, merkez bankası, postane hizmeti, eğitim bakanlığı, bayrak ve ulusal marş bulunmaktadır. Iraklı Kürtlerin yasalarla sağlamlaştırmak istedikleri kazanımlarının başında geçmişte "güvenli bölge" denilen Irak'ın kuzeyindeki üç vilayetten oluşan de facto yapı gelmektedir. Bu yapı, 2005'te kabul edilen Irak Anayasası ile resmileştirilmiştir. Irak'ın federal bir yapıya sahip olduğunun anayasayla kabul edilmesi Iraklı Kürt hareketi açısından büyük bir zaferdir. Çünkü, geçmişte silahlı mücadele sayesinde elde etmiş oldukları hakları yasal olarak onaylatamayan Kürtler ilk Irak devletinde kendi bölgesini ayrı bir resmi bölge olarak kabul ettirebilmiştir. Kürtlerin kazanımlarını artırma çabasının en önemli boyutları ise coğrafi genişleme ve petrol hakları oluşturmaktadır. Kürtler, Irak'ta etnik ve/veya mezhepsel bir federatif düzen kurulmasını istemekte, Irak'ın mevcut idari yapılanmasının Saddam Hüseyin döneminde zorla değiştirildiğini ileri sürmektedir. Iraklı Kürtlere göre, Kuzey Irak'taki federal bölgenin sınırları Kerkük vilayetinin tamamını, Diyala vilayetinin doğusunda bulunan Hanekin'e uzanan bölgeyi, Musul vilayetinin kuzey batısındaki Sincar bölgesini ve Selahaddin vilayetinin kuzeyindeki bazı yerleşim birimlerini kapsayacak şekilde değiştirilmelidir. Bu bölgeler arasında en önemlisi kuşkusuz Kerkük'tür. Savaştan sonra Kerkük'ü en önemli hedef haline getiren Kürtler zorunlu göçlerle şehrin demografik yapısını değiştirmiş ve şehrin idari kontrolünü eline geçirmiştir. Ancak, Kürtlerin Kerkük üzerinde tam bir kontrolü olduğu söylenemez. Şehirde yaşayan Türkmenler ve Araplar, Kürtlerin şehri kontrol etmesine karşı çıkmaktadır. Son iki yılda

yaşanan gelişmelerle gerilen Kerkük adeta Irak'ın turnusol kağıdı haline gelmiştir. Etnik ve mezhepsel açıdan heterojen bir yapıya sahip olan Kerkük sahip olduğu petrol rezervleri açısından Irak'ın en önemli birkaç kentinden birisidir. Bu nedenle Iraklı Kürtlerin bağımsızlık amaçlarına ulaşabilmeleri için hayati bir önem taşımaktadır. Iraklı Kürt hareketinin nihai hedefi bağımsızlık olduğu için merkezi hükümet tarafından kontrol edilmeyen gelirlere sahip olmak çok önemlidir. Büyük tartışmalar sonucunda yazılan Irak Anayasası'nda merkezi hükümet ile yerel otoriteler arasındaki yetki paylaşımını düzenleyen maddelerde bu konuyla ilgili bir belirsizlik bulunmaktadır. Bir yandan Irak Anayasası petrol üretimini ve gelirlerin kontrolünü merkezi hükümete bağlı petrol bakanlığına ve Irak Milli Petrol Şirketi'ne verirken diğer yandan Anayasa'nın 109. maddesi merkezi hükümetin mevcut sahalar üzerinde yetkili olduğunu söyleyerek bu konuda bir açık kapı bırakmaktadır. Iraklı Kürtler, devlet bütçesinden %17 pay alırken, Anayasa gereği yeni petrol sahalarının gelirlerini münhasıran elde edeceğini iddia etmektedir. Araplar ise Irak'ın tüm petrolünün Irak halkının tamamına ait olduğunu ileri sürmektedir. Kürtler ve Araplar arasındaki bu gerginlik (Şii İslamcı El Dava Hareketi'nden) Irak Petrol Bakanı Hüseyin El Şehristani'nin Kuzey Irak'ta petrol anlaşması yapan ülkelere petrol satışını durdurmasına kadar varmıştır.

Iraklı Kürtlerin stratejisinin üçüncü ayağı bölge ülkelerini Irak'ın iç işlerinin dışında tutmaktır. ABD'nin Irak'ta karşılaştığı direniş hareketleri karşısında ek askeri güce ihtiyaç duyması, ABD'nin müttefiklerinden yardım talep etmesine neden olmuştur. ABD'nin asker istediği ülkelerin başında Türkiye gelmekteydi. ABD'de bazı çevreler Türkiye'nin asker göndermesini ABD'nin direnişle mücadelelerinde en önemli araçlardan birisi olarak görüyordu. Fakat, Arap ülkeleri ve Irak'taki ABD yetkililerinin yanı sıra Türkiye'nin Irak'a asker göndermesine en büyük karşı çıkışı Iraklı Kürtler sergilemiştir. Ancak özellikle Kürtlerin Türk askerine yoğun bir biçimde karşı

çıkışları sonucunda ABD Türkiye'den asker istemekten vazgeçmiştir. Bu durum, Kürtler açısından Irak'taki en önemli başarılarından birisi olarak görülmektedir.

Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin dördüncü boyutu birleşik bir liderlik yaratmak ve kendi bölgelerinde tam kontrolü sağlamaktır. Iraklı Kürtler, tarihleri boyunca parçalanmış siyasi hareketlere sahip olmuşlardır. Bu bölünmenin hemen sona erdiğini düşünmek doğru değildir. Özellikle 1994-96 yılları arasında KDP ve KYB arasında yaşanan savaşlar her iki tarafta derin izler bırakmıştır. Bununla birlikte, 1998 Washington Anlaşması'ndan itibaren Kürt gruplar arasındaki sorunların bir kenara bırakılması anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Halen iki grup arasında bir bütünleşme olma ihtimali çok düşüktür. Fakat, 2002 yılından itibaren tarihsel düşmanlıklar "şimdilik" kaydıyla bir yana bırakılmıştır.

Iraklı Kürtler, işgalden kısa bir süre önce kendi bölgelerinde birleşik, ne yapmak istediğini bilen ve amaca uygun adımlar atan birleşik bir liderlik oluşturmuşlardır. Bu, Irak'ta diğer grupların sahip olmadığı bir özelliktir. Savaşın sona Iraklı Kürtlerin elde ettikleri en önemli avantajlardan birisi kontrol ettikleri bölgelere hakim olmalarıdır. 1991 yılından bu yana Duhok, Süleymaniye ve Erbil Bağdat'ın kontrolünde değildir. Buna ek olarak, Kürt gruplar, savaş henüz bitmeden Kerkük'e girmiş ve bu şehri kontrol altına almışlardır. Kerkük'te il meclisini kontrol eden Kürtler, peşmergeler sayesinde fiziki gücü de ele geçirmiştir. Irak'ın diğer bölgeleri dikkate alındığında bu önemli bir avantajdır. Ayrıca, savaş sonrası Irak siyasetinde Kürtler ile Araplar arasında çok önemli bir fark bulunmaktadır. Bu fark şöyle tanımlanabilir. Kürtler, merkezi otorite ile ilişkilerini ve Bağdat'taki siyasi güçlerini, kendi bölgelerinde ek avantajlar sağlamak için kullanmaya çalışmaktadırlar. Kürtler, merkezi hükümetteki rolleri sayesinde elde ettikleri getirileri Kuzey Irak'a yönlendirirken, diğer gruplar Bağdat'ı güç mücadelesinin kalbi ve beyni olarak görmektedir. Sünni ve Şii Arap-

lar için Bağdat'ı kontrol etmek Irak'ı kontrol etmek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, bu grupların Irak'ın geneline hakim olma anlayışı, onların zaten sınırlı olan güçlerini iyice dağıtmalarına neden olmaktadır. Oysa Iraklı Kürtler, kendilerine hedef olarak, Kerkük ile birlikte, Musul, Diyala ve Selahaddin'deki bazı küçük yerleşim yerlerini seçmiş, coğrafi hedefi daraltmış ve bu alanlarda tam kontrolü hedeflemişlerdir. Bunun sonucunda, merkezde elde ettikleri gücü daha dar bir alana daha yoğun bir biçimde uygulama olanağı bulmuşlardır.

Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin beşinci boyutu ise diğer grupların zaaflarından yararlanarak Irak içinde çeşitli ad hoc ittifaklar kurmaktır. Şii Araplar diğer gruplara karşı sayısal bir üstünlüğe sahip olmalarına rağmen kendi içlerinde bölünmüşlerdir. Benzeri bir durum, Sünni Araplar arasında da görülmektedir. Tüm bunlara karşılık, Iraklı Kürt gruplar geçmişte yaşadıkları sorunları şimdilik bir kenara bırakmışlardır. Bu durum, Kürt grupların aralarındaki sorunların bittiği anlamına gelmemektedir. Ancak, geçici bir dönem için bile olsa büyük ölçüde işbirliği içinde hareket etmeleri onlara Irak iç politikasında sayısal ve siyasi üstünlük kazandırmaktadır. Iraklı Kürtler, diğer grupların bölünmüşlüğüne Irak içinde politik kazanıma dönüştürmeyi başarmaktadırlar. Diğer gruplar arasındaki ihtilaf noktalarını kullanarak duruma göre ittifaklar kuran Kürtler bu sayede pek çok kazanım elde etmişlerdir. Örneğin, gevşek bir federal yapının oluşturulması konusunda İYK ile anlaşmışlar, bu ittifakla Sünni Arapları ve Sadrcıları devre dışı bırakmışlardır. Diğer yandan, Kürt gruplar, laiklik meselesinde Irak'ın Şii şeriatına göre yönetilmesinden tedirgin olan Sünni Arapları yanlarına çekebilmişlerdir. Kerkük konusunda ise Sünni-Şii çatışmasından yararlanarak hükümete baskı yapabilmişlerdir.

Iraklı Kürtlerin izlediği stratejinin altıncı ayağı bölgedeki diğer Kürtlerle yakın ilişkiler geliştirmeye çalışmak ve onlar üzerinde etkili olmaktır. Iraklı Kürtler diğer bölge devletlerinde yaşayan Kürtler üzerinde ekonomik ve

siyasi araçları kullanarak söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Özellikle, Türkiye ve İran'daki Kürt hareketlerinin zayıflaması, aynı dönemde Irak'taki Kürt hareketinin güç kazanması bu yakınlaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bir anlamda hem söylemsel hem de ideolojik olarak bölgedeki Kürt hareketinin merkezinin Irak'a kaymakta olduğu söylenebilir. Bu henüz tamamlanmış bir süreç olmamasına rağmen askeri, ekonomik ve siyasi açıdan daha güçlü hale gelen Iraklı Kürtler, Türkiye, İran ve Suriye'deki Kürtler üzerinde etki sahibi olma çabasını artırmıştır.

Uzun süre KDP ve KYB tarafından domine edilen Kürt siyaseti son yıllarda yeni meydan okumalarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Süleymaniye merkezli olarak doğan Gorran (Değişim) Hareketi, yıllardır Kuzey Irak'ta KDP ve KYB'nin kurmuş olduğu ve fazlasıyla baskı ve yolsuzluğa dayalı sisteme karşı çıkan genç, eğitilmiş ve entelektüel kesimlerin desteğiyle ortaya çıkmıştır. 2009 yılında yapılan bölgesel seçimde oyların %25'ni alan bu hareket, genel seçime de tek başına girmiş ve 8 milletvekili kazanmıştır. Liderliğini eski KYB Genel Sekreteri olan Noşirvan Mustafa'nın yaptığı Gorran Hareketi sosyal sorunlara, yolsuzluklara ve anti demokratik uygulamalara yaptığı muhalefetle son dönemde ön plana çıkmaya başlamıştır.

3. Irak Hükümetindeki Dengeler

2010 yılında yapılan seçimin sonucunda hiçbir parti tek başına iktidar olabilecek kadar çok milletvekili çıkartamamıştır. En çok oy alan iki partinin yapabileceği koalisyon hükümet kurmaya yetecek olmasına rağmen bir yandan ABD ve İran'ın baskıları diğer yandan partiler arasındaki güç dengesi nedeniyle bir ulusal birlik hükümeti kurulması kararlaştırılmıştır. Ancak tüm parti veya listelerin hükümette önemli bakanlıkları alma isteği nedeniyle hükümet 9 aydan uzun bir süre kurulamamış, böylece demokratik bir seçim sonrası hükümet kuramama konusunda Irak dünya rekoru kırmıştır. Sonuç olarak

21 Aralık 2010 tarihinde yeni Irak hükümeti güvenoyu almıştır. Gorran Hareketi dışındaki tüm partiler hükümete katılmıştır. Bu partinin hükümete katılmaması ise kendi isteğiyle olmamış, KDP ve KYB'nin Maliki'ye baskıları sonucunda hükümetin dışında kalmışlardır. Kurulan Irak hükümetinin hala tüm bakanlıkları belirlenmemiştir. Güvenlik konularıyla ilgili Savunma, İçişleri Bakanlıkları konusunda hala anlaşma sağlanamamıştır. Ayrıca, ülkenin istihbarat kurumunun başına kimin geçeceği belirlenmemiştir. Son olarak, Eyad Allavi için kurulması planlanan ve başbakanlık kadar kritik bir rol oynaması beklenen Stratejik Planlamalar Ulusal Konseyi adlı kurum oluşturulamamıştır. Uzun bekleyişler sonucunda Allavi bu kurumun başkanlığından vazgeçmiş, ancak hükümetten çekilmemiştir. Şu anda hükümetin başarısız olmasını beklemekte ve hükümetin içinde yer almasına rağmen başbakan Maliki'den hoşlanmayan Şii gruplarla görüşmeler yapmaktadır. Özellikle son dönemde Ortadoğu ülkelerini sarsan ayaklanmaların Irak'a yansımalarıyla hükümetin sorgulanmasını fırsat bilerek yeni koalisyon arayışına girebilecektir. Bu nedenle mevcut Irak hükümeti istikrarlı gibi görünse de istikrarsızlığa açıktır.

Seçim sonuçlarına göre parlamentodaki denge ve milletvekili dağılımı şöyledir.

Koalisyonun Adı	Oy Oranı	Sandalye Sayısı
El Irakiye	% 24,48	91
Kanun Devleti Koalisyonu	% 24,02	89
Irak Ulusal İttifakı	% 17,98	70
Kürt İttifakı Listesi	% 14,48	43
Gorran Hareketi	% 4,18	8
Tavafuk	% 2,61	6
Irak'ın Birliği	% 2,70	4
Kürdistan İslami Birliği	% 2.46	4
Kürdistan İslami Hareketi	% 1.80	2

4. Irak'ta Öne Çıkan Sorunlar

4.1. Güvenlik

İşgalden sonra büyük çatışmalara sahne olan Irak'ta güvenlik bir türlü tam olarak sağlanamamıştır. Özellikle 2003-2008 yılları arasında dünyanın en güvensiz yerlerinden birisi Irak olmuştur. 2004 yılında güçlenen, 2005'in ortalarından itibaren yükselen şiddet dalgasının 2006 yılında doruğa çıkması Iraklılar, ABD ve bölge ülkeleri açısından bir an önce çözüm üretilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. 2007'nin başına gelindiğinde Irak'ın çatışmalar sonucunda bölünebileceği senaryoları tüm dünyada tartışılmaya başlanmıştır. Şiddet olayları ve iç çatışmanın pençesinde kalan Irak'ta hükümetin her an devrilebileceği, bölge ülkelerinin ise gelişmelere müdahale edebileceği öne sürülmüştür. Bu ortamda Bush yönetimi Irak'ta asker artırmayı içeren ve "hamle" (*surge*) adı verilen yeni planını ilan etmiştir. Hamle, Bush yönetiminin Irak'taki sorunların çözülmesine ilişkin genel yaklaşımını değiştirmediyse, ancak mevcut politika çerçevesinde başarılı olabilmek için taktik bir değişime gittiğini göstermekteydi. Bu değişim çerçevesinde ABD, Irak'taki mevcut birliklerine 30.000 asker daha eklemiştir. Böylece, daha çok bölgeyi kontrol altına almayı ve bunun sonucunda özellikle farklı Arap partileri arasındaki siyasal uzlaşmanın önünü açabilmeyi ummuştur. Bu taktik değişim 2007'nin ortalarına kadar ciddi bir sonuç vermemesine rağmen, bu tarihten itibaren Irak'taki şiddet olaylarında görece bir azalma meydana gelmeye başlamıştır. 2008 yılının son aylarında ise Irak'taki güvenlik durumunda gözle görülebilir bir düzelmeye meydana gelmiştir. Güvenlik durumundaki iyileşmenin en açıkça gözlemlenebildiği yer ise daha önce direnişin merkezi olan Anbar vilayeti (Felluce, Ramadi, Hit gibi yerleşimleri barındıran) olmuştur. Bu bölgede sağlanan iyileşmeyi Basra ve Musul'daki operasyonlardan sonra ülkenin geri kalanı takip etmiştir. Irak'ta şiddetin azalmasının nedenleri şu başlıklar altında toplanabilir:

- *ABD'nin direnişçi gruplarla ilişki biçimini değiştirmesi:* Saldırılarıdaki azalmanın muhtemelen en önemli nedeni ABD'nin Irak'ta şiddete başvuran gruplarla ilişki biçimini değiştirmesi olmuştur. İşgalin başlamasından sonra ABD ve Irak hükümeti tarafından dışlanan eski Baasçılar ve/veya Sünni Arap aşiretler Irak'taki direnişin belkemiğini oluşturmuştu.

Bunlara ek olarak, Sünni Arapların çoğunlukta olduğu bölgelere ve Bağdat'a yerleşen yabancı savaşçılar şiddet olaylarının büyük bir kısmının asıl sorumlu olmuştur. Başlangıçta, bu gruplar arasında bir işbirliği bulunmasına rağmen 2005 sonlarından itibaren El Kaideli grupların faaliyetlerinin Sünni Araplara zarar vermesi nedeniyle aralarında sorunlar çıkmaya başlamıştır. ABD de bunu değerlendirmek için aşiretlerle diğer örgütlerin arasındaki farklılıkları kullanmaya girişmiştir. ABD, daha önce de bazı Sünni Arap aşiretlere yakınlaşmaya çalışmasına rağmen, bunu büyük ölçüde başaramamıştır. Ancak, 2007 yılında ABD'nin özellikle Anbar vilayetindeki Sünni Arap aşiretleriyle iyi ilişkiler kurması, maaşa bağlaması, silahlandırması ve çıkarılacak yeni yasalar ve hükümete yapacağı telkinlerle Irak siyasal sistemine dahil edeceği vaatleri Uyanış Konseyi ve Endişeli Yerel Vatandaşlar (EYV) (diğer adıyla Irak'ın Oğulları) gibi hükümet safında yer alan silahlı grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur. ABD, Uyanış Konseyi'nin gücü ve etkinliği sayesinde Anbar vilayetindeki eylemleri büyük ölçüde azaltmıştır. ABD, Bağdat'ta da çoğu eski direnişçi Sünni Araplardan oluşan EYV'den yararlanmıştır. Benzer bir biçimde, ABD, Sadr ile olan ilişkisini de gözden geçirme yolunu seçmiştir. Sadr'ın ateşkes ilan etmesi olayların azalmasında büyük bir rol oynamıştır. Bu durum, ABD açısından bir fırsat olarak kabul edilmiştir. Hatta 2008 yılının Mart ayının başlarına kadar bazı Amerikalı askeri yetkililerinin açıklamalarında Sadr'ın ateşkes ilan etmesi ve bunu sürdürmesinin makul bir politik yola geçme isteğinin göstergesi olarak gösterilmiştir. Öte yandan, ABD, Sünni Araplara yaptığı gibi Şii Arap aşiretlerle de işbirliği yapmaya

başlamıştır. Bunun sonucunda batıdaki Uyanış Konseyi uygulamasının bir benzerini güneydeki aşiretler arasında da başlatmıştır.

• *ABD'nin Irak'ta asker artırmasının operasyonel etkileri:* ABD'nin Irak'ta asker artırma yoluna gitmesi başta Bağdat olmak üzere bazı bölgeleri ele geçirmesini kolaylaştırmıştır. 2006 yılının sonlarında ABD'li komutanların en çok şikayet ettiği konulardan birisi Amerikan ordusunun Irak'ta yeterince muharip birliğinin olmadığı ve bu nedenle kalıcı ve sürekli operasyonlar yapamıyor olmalarıydı. 2006 Aralık ayında Bağdat'taki güvenlik operasyonlarını gerçekleştirebilen muharip Amerikan birliğinin sayısı 13 alay düzeyindeyken, 30.000 ek muharip birliğin gelmesiyle bu rakam 25 alay seviyesine çıkmıştır. ABD'nin başta Bağdat olmak üzere askeri operasyonlarını artırmış ve Sadrcıların eylemlerini durdurması ve Irak'ın Oğulları'nın da desteğiyle birçok bölgeyi kontrol altına almıştır.

• *İran'ın yapıcı tavrının etkileri:* Irak'taki çatışmaların azalmasının nedenlerinden birisi de İran'ın daha yapıcı bir tavır göstermeye başlamasıdır. ABD ile İran arasındaki tansiyonun düşmesine paralel olarak Irak'taki pek çok farklı siyasi grup üzerinde etkisi olan İran'ın ABD'yle doğrudan ve dolaylı olarak yaptığı görüşmeler sonucunda kendisine yakın grupları frenlemesi çatışmaların azalmasında önemli bir rol oynamıştır.

• *El Kaide'nin gücündeki azalma:* Irak'ta faaliyet gösteren El Kaide örgütü, lideri Ebu Musab El Zarkavi öldürüldükten sonra bir bocalama devri geçirse de ayakta kalmayı başarabilmiştir. Ancak, özellikle faaliyet gösterdikleri ve saklandıkları Sünni Arap bölgelerindeki aşiretlerin onları istememesi aralarında önemli sorunlara neden olmuştur. Bu sorunların nedenleri şöyle sıralanabilir: Sünni Arapların siyasi bir çözüm yolu bulma ihtiyacı ve El Kaide faaliyetlerinin bunu tıkaması, El Kaideci bazı grupların bir sözde İslam devleti ilan etmeleri, kendi bölgelerinde kendi koydukları kuralları uygulamaları ve geleneksel liderliği dışlama-

ları ve eylemlerinin aşırı şiddet yüklü biçimlerinin Araplar arasında yarattığı rahatsızlıklar. Ancak, bu durum El Kaide'nin Irak'tan tam anlamıyla çıkarıldığı anlamına da gelmemektedir.

• *Göç ve yer değiştirmelerin doğal sonucu:* Irak'ta savaşın başlamasından bu yana en az 2,4 milyon kişi ülke içinde, 2,5 milyon kişi ise Irak'tan başka bir ülkeye gitmek suretiyle yaşadıkları yeri terk etmiştir. Bu göçler çoğunlukla farklı etnik ve mezhep gruplarının bir arada yaşadığı bölgelerdeki kişilerin, güvenli yerlerde yaşayan akrabalarının ya da kendileriyle aynı etnik ve mezhepsel gruptan insanların yanına taşınması şeklinde olmuştur. Özellikle Sünni-Şii çatışmasının en yoğun olduğu dönemlerde meydana gelen olaylar sonucunda her iki topluluk da kendi yaşadıkları alanları bırakıp etnik ve mezhepsel olarak daha homojen bölgelere taşınmayı tercih etmişlerdir. Bu durum çatışma alanlarının sayısının da azalmasını beraberinde getirmiştir.

Son dönemde çatışmaların yeniden artmasının nedenleri ise şu şekildedir:

2009 yılının ortalarına kadar güvenlikte yaşanan büyük iyileşmeye rağmen son dönemde Irak'ta şiddet olaylarının yeniden tırmanışa geçtiği görülmektedir. Şiddet olaylarındaki yükseliş iki ana düzlemde gerçekleşmektedir. Birinci düzlem Musul'un batısındaki Sincar'dan başlayarak Diyala vilayetinin doğusundaki hatta kadar uzanan ve tartışmalı bölgeler olarak adlandırılan bölgede gerçekleşmektedir. Bu bölgede çatışmayı körükleyen ana husus Kürtlerin bu yerleri kendi bölgelerine eklemek istemeleridir. Özellikle Musul ve Kerkük vilayetlerini içeren bu bölge aynı zamanda Irak'ın kuzey bölgesinde en zengin petrol yataklarının olduğu alana tekaül etmektedir. Bu nedenle Sünni Araplar ile Kürtler arasında açık bir çatışma sahasına dönüşmüştür. Türkmenler de bölgenin Kürt bölgesine dahil olmasını istememelerine rağmen çatışmaya karışmak istememektedir.

Çatışmanın arttığı ikinci düzlem ise Bağdat merkez olmak üzere orta Irak'ta Şii Arapların yaşadığı bölgelerdir. Seçim öncesinde üst üste gerçekleşen saldırılarda yüzlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırıların seçimlerle bağlantılı olduğu söylenebilir. Seçimler nedeniyle ülkede güvensizlik ortamının artırılmaya çalışılmış böylece Başbakan Maliki'nin siyasi gücü azaltılmaya çalışılmıştır.

4.2. Kerkük Sorunu

Kerkük sorunu, Irak'ta çözülemeyen siyasi sorunların başında gelmektedir. Sahip olduğu petrol rezervleriyle dikkat çeken Kerkük, Kürt grupların işgalin hemen başında şehrin demografik yapısını değiştirmesi nedeniyle büyük sorunlar yaşamaktadır. Kürtlerin hak iddia ettiği şehri, Türkmenler kendi şehirleri olarak görmekte, Araplar da bu şehirden vazgeçmeyeceklerini söylemektedir. Kerkük sorunu asıl olarak, şehrin Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetime bağlanıp bağlanmayacağı sorunudur. Demografik durum, malların iadesi ve vilayet meclisindeki güç dağılımı gibi konular bu stratejik kapsamda ele alınmalıdır. İlk olarak GYD'nın 58.maddesine göre düzenlenen Kerkük'ün kaderi, Irak Anayasası'nın 140. maddesiyle aynen bırakılmıştır. Ancak 140. maddeye göre 2007 yılına kadar soruna bir çözüm bulunması gerekmektedir. Oysa çözüm bulunmak bir yana henüz ilk adımların atılması bile başılamamıştır. Halen Türkmenler ve Araplar, şehrin Kürtler, Araplar ve Türkmenler arasında 3'e bölünerek yönetilmesi fikri üzerinde çalışmaktadır. Kürtler ise bu fikre henüz yanaşmamaktadır. 2009 Kerkük için kader yılıdır. Çünkü diğer yılların aksine bu yıl Kerkük sorununda bir ilerleme sağlanması zorunludur. Aksi takdirde ülke genelinde bir meclis seçimi bile yapılamayacak, Irak siyaseti büyük bir çalkantı içine sürüklenebilecektir.

Kerkük meselesi gündeme geldiğinde mutlaka altı çizilmesi gereken konu Türkmenlerin durumudur. Çoğunluğu ülkenin kuzeybatısından başlayan ve bir şerit halinde doğuya

doğu uzanan Türkmenlerin yaklaşık sayısının 1,5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Fakat Türkmenler Irak siyasetinde hak ettiği yeri bulamamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi Türkmen partilerindeki dağınıklaksa diğer bir nedeni de halkın Araplar ve Kürtler tarafından asimilasyona tabi tutulmasıdır. Son seçimde parlamento-y farklı partilerden 10 Türkmen milletvekili girmiştir. Bunlardan 6 tanesi Irak Türkmen Cephesinden, birisi El Irakiye'den 3'ü ise Şii partilerdendir. Hükümette ise 3 Türkmen bakan bulunmaktadır. Halihazırda Irak'ın Tarım Bakanı, Gençlik ve Spor Bakanı ve Vilayetlerden Sorumlu Devlet Bakanı Türkmen'dir. Türkmenler Cumhurbaşkanı Yardımcılığı konusunda Celal Talabani'den destek talebinde bulunmuşlar ve bu talepleri de kabul görmüştür. Ancak yaşanan bazı sıkıntılar nedeniyle Türkmenlerin bu taleplerinin yerine gelmesi zorlaşmıştır. Kerkük'te Türkmenlere yapılan haksızlıklar nedeniyle son dönemlerde durumları daha da kötüleşmektedir.

4.3. Ortadoğu'daki Gelişmelerin Irak'a Yansımaları

Ortadoğu'da yaşanan son isyan dalgası tüm bölgeyi etkilediği gibi Irak'ı da etkilemiştir. Bununla birlikte bu etkileme Libya, Mısır ya da Bahreyn'deki gibi değildir. Iraklıların temel sorunu, ülkenin dünyanın en büyük 3. petrol rezervini barındırmasına rağmen temel hizmetlerin düzenli olarak sağlanamamasıdır. Irak yapılan araştırmalara göre dünyada yolsuzluğun en yoğun olduğu ülkelerden birisidir. Transparency International tarafından yapılan sıralamada Irak 178 ülke arasında 175. sırada yer almıştır. Ayrıca temel sağlık, eğitim ve altyapı hizmetleri son derece kötü durumdadır. Sahip olduğu petrol kaynaklarına rağmen rafineriler yeterli olmadığı için birçok kentte benzin sıkıntısı yaşanmakta, bazen benzin almak için insanlar saatlerce sıra beklemektedir. Başkent Bağdat dahil olmak üzere ülkenin büyük bir kısmına günde en fazla 6 saat elektrik verilmektedir. İşsizlik oranı resmi rakamlarda %15'lerde gösterilmesine

rağmen gerçekte %30'ları geçmektedir. Halk yöneticilerin yolsuzluklarından büyük ölçüde şikayetçidir. Bu nedenlerle ülkede yapılan gösteriler genellikle hizmetleri ve hizmetleri sağlayanları hedef almaktadır. Yapılan gösteriler henüz birkaç bin kişiyi aşmamaktadır. Bu durumda hükümetin gösterilere karşı almış olduğu sokağa çıkma yasağı tedbirleri kadar halkın güvenlik nedeniyle gösterilere katılmaktan çekinmesinin de rolü vardır. Bununla birlikte, siyasi dengelerin son derece hassas olduğu ülkede 2 yıl önce yapılan ve yerel yönetimleri belirleyen Vilayet Meclisi seçimlerinin yenilenmesi söz konusudur. Ancak ülkede iktidarı değiştirecek büyük bir halk hareketinin yaşanması beklenmemektedir.

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Ortadoğu'da hiçbir ülke son dönemde yaşanan isyan dalgasından muaf gibi görünmemektedir. Buna Irak da dahildir. Fakat, Irak son yıllarda yaşamış olduğu siyasal değişim nedeniyle diğer bölge ülkelerinden farklı bir çizgiye sahiptir. Bu nedenle Irak'ta yaşanan olaylar genellikle küçük çaplı olmuştur. Gösterilere katılım çoğu kez birkaç bini geçmemiştir. Göstericilerin talepleri de geniş çaplı

bir siyasal değişimden ziyade yolsuzlukların önlenmesi, altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve ekonomik durumun düzeltilmesine odaklanmıştır. Ancak hükümetin hassas bir denge üzerinde kurulmuş olması Irak'ın da bölge genelinde yaşananlardan etkilenmesini beraberinde getirebilir. Ülkedeki siyasal partiler arasındaki anlaşma ve güç mücadelesinin durumuna göre ülkeyi yeni bir yerel seçim veya hükümet değişikliği bekliyor olabilir. 2009 yılında yapılan vilayet meclisi seçimlerinin tekrarlanması ve 2010 yılında yapılması gereken ilçe meclisi seçimlerinin geciktirilmeden yapılması Iraklı siyasiler arasında ciddi olarak tartışılmaktadır. Ayrıca, Başbakan Maliki'nin kurduğu hükümete yine kendi hükümeti içinden alternatif arayışlar ortaya çıkabilir. Seçimin galibi olmasına rağmen kurulan hükümette beklentilerini karşılayamayan El İrakîye Listesi ile Maliki'nin liderliğinden rahatsız olan diğer Şii partiler arasındaki olası bir ittifakın Irak'ı yeni bir çoğunluk hükümetine yöneltmesi olasılığı küçümsenecek bir ihtimal değildir. Dolayısıyla Irak'ın önümüzdeki dönemde yeni bir hükümet krizi ve siyasal dalgalama dönemi yaşamaması şarttır olmalıdır.

ORSAM AKADEMİK KADROSU

Hasan Kanbolat	Başkan
E. Tümg. Armağan Kuloğlu	Başdanışman
Habib Hürmüzlü	Ortadoğu Danışmanı
Doç. Dr. Özlem Tür	Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ
Doç. Dr. Harun Öztürkler	Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Veysel Ayhan	Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Şahin	Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi
Dr. Didem Danış	Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi
Dr. Bayram Sinkaya	Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ
Yrd. Doç. Dr. Esra Pakin Albayrakoğlu	Ortadoğu Danışmanı, Namık Kemal Üniversitesi
Dr. İlyas Kamalov	Avrasya Danışmanı
Dr. Süreyya Yiğit	Avrasya Danışmanı
Oğün Duru	Yönetici Editör
Bilgay Duman	Ortadoğu Uzmanı
Oytun Orhan	Ortadoğu Uzmanı
Sercan Doğan	Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Selen Tonkuş Kareem	Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nebahat Tanriverdi.O	Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Uğur Çil	Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nazlı Ayhan	Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden	Hidropolitik Uzmanı
Dr. Seyfi Kılıç	Hidropolitik Uzmanı
Kamil Erdem Güler	Uzman Yardımcısı
Çağlayan Arslan	Uzman Yardımcısı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmeccid	Irak Danıştay Eski Başkanı
Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
Prof. Dr. Hayati Aktaş	KTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Dorayd A. Noori	Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Yrd. Doç. Dr. Esra Pakin Albayrakoğlu	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Namık Kemal Üniversitesi
Hasan Alsancak	BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Ahat Andican	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Tayyar An	Uludağ Üniversitesi U.İ.B. Başkanı
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Kadir Has Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Ersel Aydınli	Bilkent Üniversitesi Fulbright Genel Sekreteri
Başar Ay	Türkiye Tekstil Sanayii İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Doç. Dr. Veysel Ayhan	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ U.İ.B. Başkanı
İtir Bağdadi	İzmir Ekonomi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar	KTÜ Deniz Ulaştırma ve İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Prof. Dr. İdris Bal	Polis Akademisi ve Turgut Özal Üniversitesi
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Danışmanı
Prof. Dr. Ali Birinci	Türk Tarih Kurumu Başkanı
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Gen. Md. Yrd.
E. Hava Orgeneral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Doç. Dr. Mitat Çelikkpala	Kadir Has Üniversitesi U.İ.B. Başkanı
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	İstanbul Şehir Üniversitesi Rektörü
Dr. Didem Danış	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi, ATAUM Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evren Üniv. U.İ.B. Başkanı
Dr. Amer Hasan Fayyadh	Bağdat Üniv. Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
Osman Göksel	BTC ve NABUCCO Koordinatörü

Timur Göksel
 Numan Hazar
 Habib Hürmüzlü
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Dr. İlyas Kamalov
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Selçuk Karaçay
 Doç. Dr. Z. Nilüfer Karacasulu
 Arslan Kaya
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Doç. Dr. Mustafa Kibaroğlu
 Musa Kulaklıkaya
 E. Tümgeneral Armağan Kuloğlu
 Doç. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al-Mosawa
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Doç. Dr. Tank Oğuzlu
 Murat Özçelik
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Ersan Sarıkaya
 Prof. Dr. Viktor Panin
 Yrd. Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Bayram Sinkaya
 Mehmet Şüküroğlu
 Dr. İrina Svistunova
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Doç. Dr. Oktay Tanrısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Özlem Tür
 M. Ragıp Vural
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Dr. Süreyya Yiğit

Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Emekli Büyükelçi
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı
 Bilkent Üniversitesi
 ORSAM Avrasya Danışmanı
 Bilkent Üniversitesi
 Vodafone Genel Müdür Yardımcısı
 Dokuz Eylül Üniversitesi U.İ.B.
 KPMG, Yeminli Mali Müşavir
 Kırıkkale Üniversitesi
 ITC Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Bilkent Üniversitesi
 Türkiye Cumhuriyeti Nouakchott Büyükelçisi (Moritanya İslam Cumhuriyeti)
 Başkan
 Kırıkkale Üniversitesi U.İ.B. Başkanı
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Rus Slav Üniversitesi (Bişkek)
 Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektör Vekili
 Bilkent Üniversitesi
 Türkiye Cumhuriyeti Bağdat Büyükelçisi
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
 Ankara Üniversitesi S.B. Enstitüsü Müdürü
 TOBB ETÜ
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 Türkmeneli TV-Kerkük Haber Ajansı Türkiye Temsilcisi
 Pyatigorsk Üniversitesi
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi
 Regent's College, Londra, Birleşik Krallık
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ
 Enerji Uzmanı
 Moskova U.İ. Devlet Üniversitesi
 St. Petersburg Üniversitesi
 ODTÜ
 ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yrd.
 İzmir Üniversitesi İ.İ.B.F. Dekanı
 MEI Türkiye Direktörü
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 Gazi Üniversitesi
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üni.
 ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar Arı
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han
 Raymond Hinnebusch
 Rosemary Hollis
 Bahgat Korany
 Peter Mandaville
 Emma Murphy

ODTÜ
 Dış İşleri Bakanlığı SAM Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 ODTÜ
 Londra Ekonomi Üniversitesi
 Vermont Üniversitesi, ABD
 Londra Ekonomi Üniversitesi
 İstanbul Üniversitesi
 St. Andrews Üniversitesi, Birleşik Krallık
 City Üniversitesi, Birleşik Krallık
 Durham Üniversitesi, Birleşik Krallık
 George Mason Üniversitesi, ABD
 Durham Üniversitesi, Birleşik Krallık

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Hasan Kanbolat
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Başkanı
 Bilkent Üniversitesi U.İ.B.
 ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniv. U.İ.B. Başkanı

ORDUĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Mithatpaşa Caddesi 46/4 Kızılay/Ankara
Tel: 0(312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr